

20.11.2024

POL-2024-149473

Sisäministeriö/VN/4818/2024

Poliisihallituksen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laiksi**Asian tausta**

Sisäministeriö on pyytänyt 10.10.2024 Poliisihallitukselta lausuntoa koskien hallituksen esitysluonnosta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laiksi.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä on tekninen järjestelmä, jonka kautta viranomaiset saavat tietoja muun muassa luotto- ja maksulaitoksilta. Järjestelmästä on nykyisin mahdollista saada asiakkuutta koskevat tiedot, mutta sen kautta ei voi saada saldo- ja tilitapahtumatietoja.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettua lakia. Kansallisista muutostarpeista johtuen ehdotetaan, että toimivaltaisilla viranomaisilla olisi oikeus tehdä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta myös saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevia kyselyjä. Näitä viranomaisia ovat muun muassa poliisi, suojelupoliisi, Verohallinto, Finanssivalvonta ja Tulli. Viranomaisille ei esitetä uusia toimivaltuuksia.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään esityksellä muodostettavan uuden toiminnallisuuden, keskitetyn saldo ja tilitapahtumajärjestelmän käytön edellytyksenä olisi, että saldo- ja tilitapahtumatiedot ovat viranomaiselle välttämättömiä sen suorittaessa laissa määritellyjä tehtäviään.

Poliisilla on poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan oikeus saada päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä. Poliisilain perusteella tehdyissä kyselyissä tietosäällöt on lueteltu tyhjentävästi ja päätöksen kyseisten tietojen hankkimisesta tekee päällystään kuuluva poliisimies kussakin yksittäistapauksessa erikseen.

Lausunto

Poliisihallitus pitää hallituksen esitystä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä (jäljempänä PMJ-järjestelmä) annetun lain muuttamista sääntelyä selkeyttävänä ja eheyttävänä sekä kokonaisuutena oikeasuuntaisena.

Poliisihallitus katsoo, että esityksellä tuetaan tavoitteita rikostorjunnan vahvistamisesta, harmaan talouden torjunnasta, rahanpesun estämisestä ja rikoshyödyn takaisinsaannista. Edellä mainittuja tavoitteita tukevat erityisesti esityksessä mainitut velvoitteet määräajasta saldo- ja tilitapahtumia koskevien tietojen luovuttamiselle ehdotettavan lain 3 luvun 17 §:n mukaisesti. Rikosten estämiseksi, selvittämiseksi tai rikoshyödyn takaisinsaannin kannalta välttämättömät tiedot olisi toimitettava viipymättä, mutta viimeistään seuraavan pankkipäivän kuluessa edellä mainitun säännöksen perusteella. Lisäksi tiedot tulisi toimittaa esityksen mukaan salassapitosäännösten estämättä. Yhtä lailla Poliisihallitus katsoo yhtenevästi esitysluonnoksessa esitettyyn nähden, että tilitapahtumakyselyt ovat olennainen osa rikoksen selvittämistä ja kyselyitä tehdään lähes jokaisessa esitutkinnassa. Tilitapahtumat ovat usein rikosepäilyä koskevan näytön ja todistelun kannalta oleellisia kohdennettaessa rikosvastuuta ja etsittäessä osallisia epäiltyyn rikokseen tai selvittäessä henkilön yleistä varallisuutta, tuloja ja menoja. Varallisuustietojen ja esityksessä mainittujen muiden tarvittavien tietojen saamista laaja-alaisesti esitutkinnan piiriin voidaan pitää tärkeänä ja välttämättömänä edellä mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi. On huomattava, että poliisilla on jo poliisilakiin säädetty oikeus vastaavien tietojen saamiseksi myös PMJ-järjestelmän ulkopuolelta.

Poliisihallitus kiinnittää edellä mainittujen yleisluonteisten seikkojen lisäksi huomiota seuraaviin esityksessä mainittuihin kohtiin muun muassa tietosuojan, tietojenhallinnan ja henkilötietojen käsittelyn kannalta.

Yleisesti voidaan todeta, että esitys todennäköisesti vähentäisi tarvetta viranomaisten päällekkäisille järjestelmille ja toisi todennäköisesti siten kustannussäästöjä. Lisäksi keskitetyn järjestelmän katsotaan olevan eduksi myös henkilötietojen suojalle. Tietoa käsiteltäisiin samassa tietoturvallisessa järjestelmässä, ja tietojen käsittelyllä olisi yhdenmukaiset säännökset lain tasolla. Keskitetty järjestelmä luo tietoturvallisen kanavan luovutettavien henkilötietojen käsittelylle, ja samalla sujuvoittaa toimivaltaisen viranomaisen tietopyyntöjen käsittelyä, kun kyselyt voitaisiin tehdä samaa sähköistä kanavaa pitkin. Laillisuusvalvonnan ja tietosuojan kannalta PMJ-järjestelmä mahdollistaa koherentin teknisen työkalun hyödyntämisen sen sijaan, että kukin viranomainen ratkaisee menettelytapoja ja tietosuojaa koskevat kysymykset omista lähtökohdistaan käsin.

Edellä mainitun lisäksi yhdenmukainen ja valvottu järjestelmä yhdessä kattavien lokitietojen keräämisvaatimusten ja raportointivaatimusten kanssa parantaisi järjestelmässä käsiteltävien henkilötietojen suojaa ja toisaalta myös tietojen käsittelyn luotettavuutta rekisteröityjen henkilöiden suuntaan. Tiedonhallinnan näkökulmasta Poliisihallitus katsoo, että ehdotettavan lain

1 b §:ssä säädetään pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla käsiteltävien tietojen salassapidosta. Kyseisen säännöksen mukaan "*Toimivaltaisen viranomaisen 2 ja 3 luvun mukaisia tietopyyntöjä ei tule 1 a §:n mukaisissa toimijoissa käsitellä muussa tarkoituksessa, kuin pyynnön käsittelemiseksi ja tietojen luovuttamiseksi pyynnön mukaisena*". Esitetty säännös jättää jossain määrin avoimeksi sen, voidaanko tietojen luovuttamisesta luotto- ja maksulaitokselle kertyviä lokitietoja luovuttaa tietopyynnön kohteelle tämän käyttäessä tietosuoja-asetuksen mukaisia rekisteröidyn oikeuksiaan. Poliisihallitus esittää arvioitavaksi tarvetta selkeyttää säännöksiä niiltä osin, kun ne koskevat tilannetta, jossa rekisteröity esittää tietosuoja-asetuksen 15 artiklan mukaisen pyynnön päästä tietoihin rekisterinpitäjänä toimivalle luotto- ja maksulaitokselle. Kun luotto- ja maksulaitos kerää lokitietoja tiedon luovuttamisesta toimivaltaiselle viranomaiselle, ja näiden tietojen osalta rekisteröidyn oikeutta päästä tietoihin ei ole rajoitettu, syntyy riski siitä, että maksu- ja luottolaitokset soveltaisivat tietoihin poliisia laajempaa rekisteröidyn tarkastusoikeutta ja tietopyynnön kohteelle selviäisi välillisesti tämän olevan poliisin toimenpiteen kohteena. Poliisin tietojen osalta rekisteröidyn tarkastusoikeutta on rajoitettu poliisin henkilötietolain (616/2019) ja rikosasioiden tietosuojalain (1054/2018) nojalla muun muassa rikoksen selvittämiseksi aiheutuvan haitan välttämiseksi.

Ehdotettavassa 17 e §:ssä säädettäisiin toimivaltaisten viranomaisten pääsystä keskitettyyn sähköiseen saldo ja tilitapahtumajärjestelmään ja niitä koskevien hakujen tekemistä koskevista edellytyksistä. Säännöksen mukaan "*Toimivaltaisen viranomaisen on sähköistä tiedonhakupäätelmänsä hyödyntäen yksilöitävä 17 a ja 17 c §:ssä tarkoitettu säännös, käyttötarkoitus ja asian viitetiedot, jonka nojalla se pyytää tietoa saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä*." Poliisihallitus esittää säännöksen tai vaihtoehtoisesti lakiehdotuksen perustelujen tarkentamista käyttötarkoituksen ilmoittamisen osalta. Mikäli tietojen luovuttamiseksi vaaditaan toimivaltasäännöksen lisäksi yksityiskohtaista tietoa siitä, mihin tietoa tullaan käyttämään, voisi tämä paljastaa tiedot luovuttavalle toimijalle tarpeettomasti tietoja esimerkiksi käynnissä olevasta poliisin tutkinnasta.

Tässä lausunnossa on otettu huomioon Poliisihallituksen rikostorjunnan ja tiedonhallinnan vastuualueiden sekä keskusrikospoliisin asiantuntijoiden kannanotot.

Poliisijohtaja

Sanna Heikinheimo

Poliisitarkastaja

Mikko Kiiski

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 20.11.2024 klo 15:43. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.

Liitteet

Jakelu

Sisäministeriö

Tiedoksi

Poliisihallitus/esikunta/Visa Weckström
Poliisihallitus/rikostorjunnan vastuualue